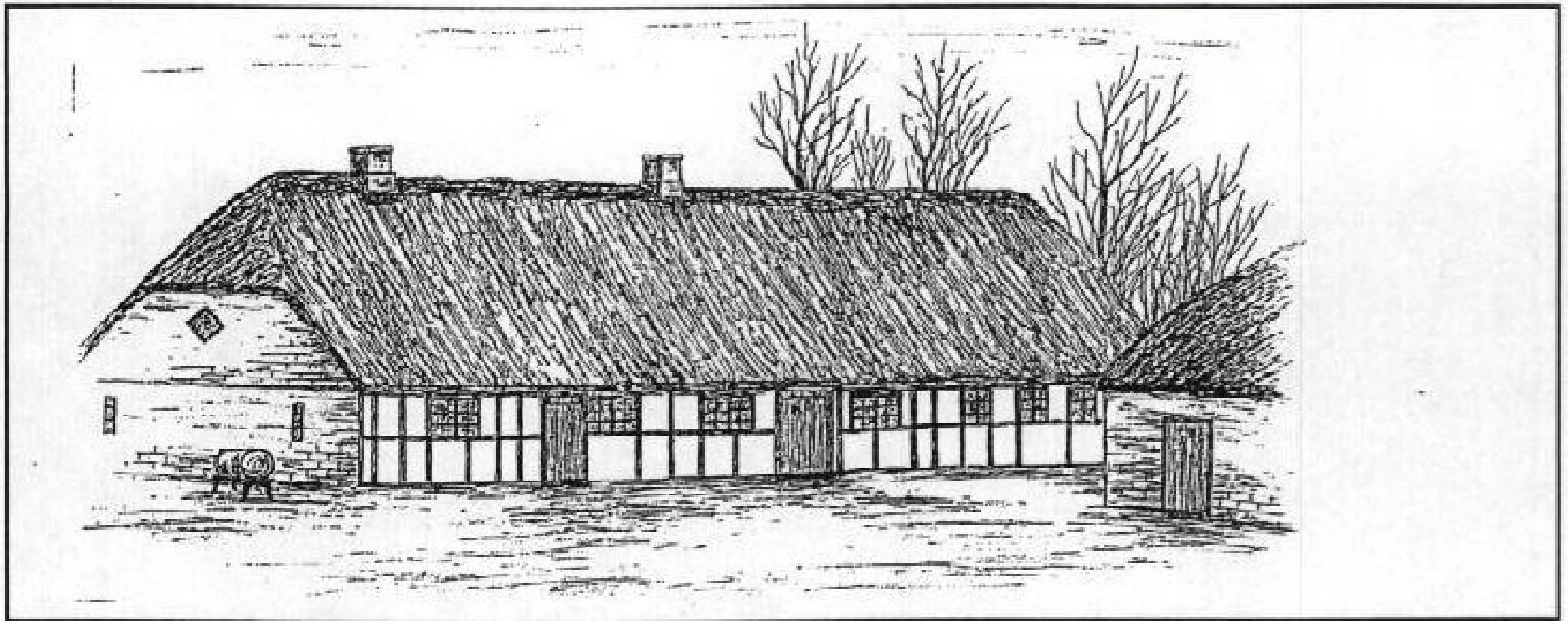

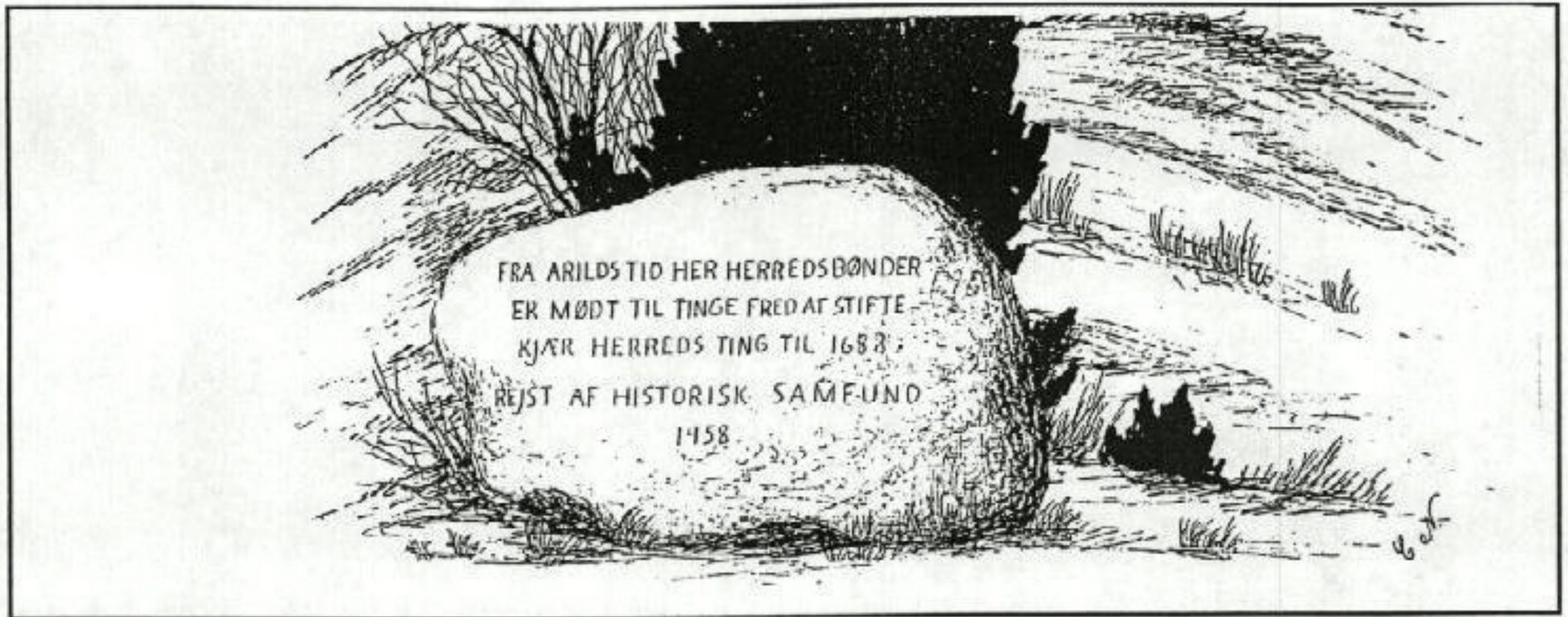
Den gamle kongevej.

"Kgl. Majestæts Alfarvej fra Vesterhav og til Østerhav", som den kaldes i de gamle tingbøger, følger en naturlig midterlinje gennem Vendsyssel, og under kortest mulig form forbinder den landsdelens yderpunkter i nord og syd med hinanden. Dens historie rækker langt ind i oldtiden, og den har sikkert eksisteret i den ene eller anden form, så længe mennesker har vandret, og Vendsyssel overhovedet har været beboet. "Kongevejen" passerede ved Åbybro Kjær Herreds vestlige grænse og fortsatte derfra gennem Vester- og Østerhalne og Sundby, videre mod øst over Loftbro, hvorfra den drejede mod nord og delte sig i 2 hovedveje, hvoraf den ene gik til Sæby og den anden til Hjerring. Strækningen fra Loftbro og op mod bakkerne kaldtes på det første stykke "Langbro" eller "Langbro Vase", og ved enden af den ligger Langbrokro.

Langbrokro.

En nødvendig foranstaltning på en lang og besværlig strækning som "Kongelig Majestæts Alfarvej" gennem Hammer Bakker var en kro og selvfølgelig endnu bedre to, en på hver side af bakkerne. Her kunne vejfarende fra begge retninger samt deres forspand søge hvile og vederkvægelse. Tilblivelsen af Langbrokro, som en kongelig privilegeret kro, daterer sig tilsyneladende ikke længere tilbage end til 1743, da den daværende ejer af Gl. Vrå, grev Holck, 3. juli fik kgl. brev til "indtil videre udi Hammer sogn at lade holde et kro- eller værtshus". Den første kroholder var Christen Kulo. Han efterfulgtes af Christian Jensen, og i hans tid, nemlig d. 24. april 1765 brændte Langbrokro ved "en ulykkelig ildsvåde". Kroen blev fuldstændig lagt i aske. Den blev genopbygget, men nedlagt i forrige århundrede, da hovedfærdselen kom til at gå ad andre veje.

Tingstedet.

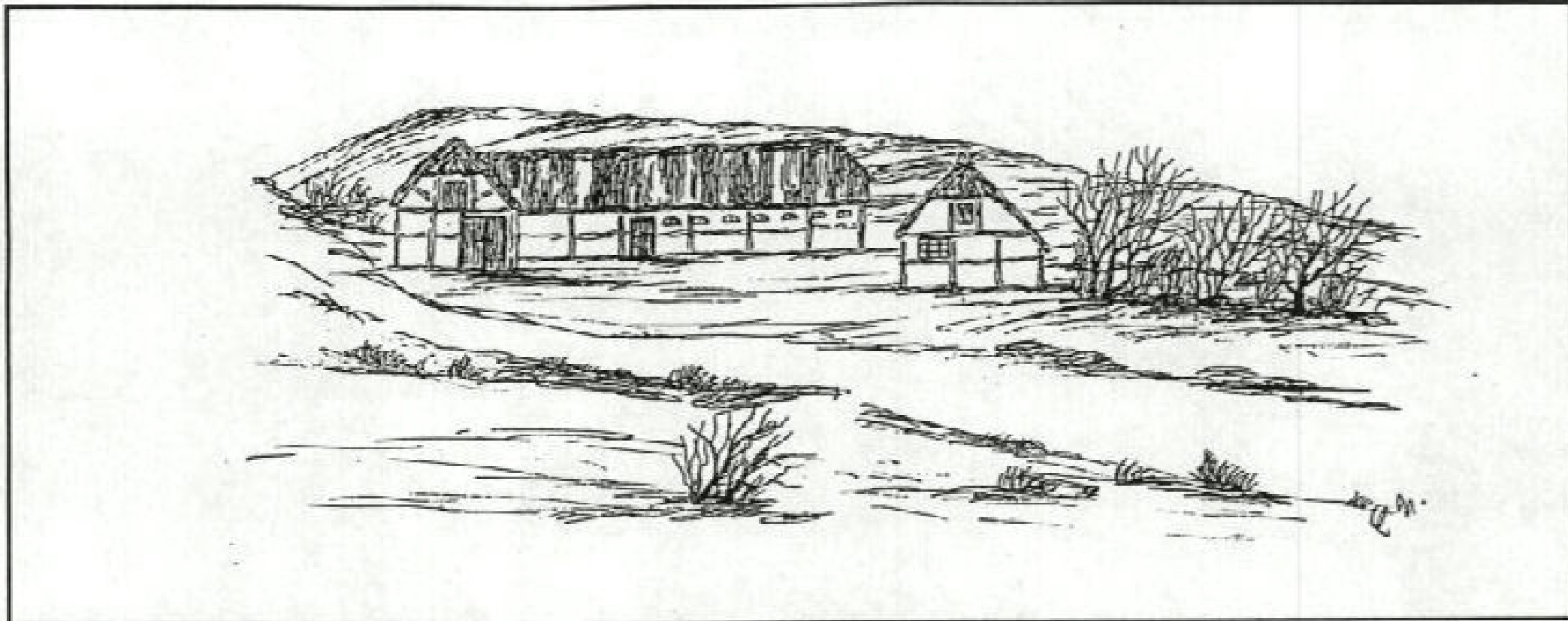
På en højtliggende mark øst for Kikkenborghøj, på det ældste matrikelkort kaldet "Tingmarken", lå i det 17. århundrede indtil 1687 Kjær Herredsting. Ude på den åbne mark og i al slags vejr havde Kjær Herreds beboere gennem århundreder plejet deres ret året rundt på "snapstirsdag". Tingstedet har bestået af en firkantet plads afgrænset af store sten. Oven på disse var lagt 4 såkaldte "tingstokke", der var løse fjæl. Her sad herredsfogden, skriveren og de andre tingmænd (stokkemænd). Dommeren havde foran sig et bord (tingskiven), og foran dette, inde mellem de 4 stokke, stod "tyvstenen", hvor tyven skulle sidde. I 1688 blev Kjær og Hvetbo herreder forenede til een retskreds med tingsted på Biersted hede, og siden den tid blev der ikke holdt ting i Hammer Bakker.

Pankløften.

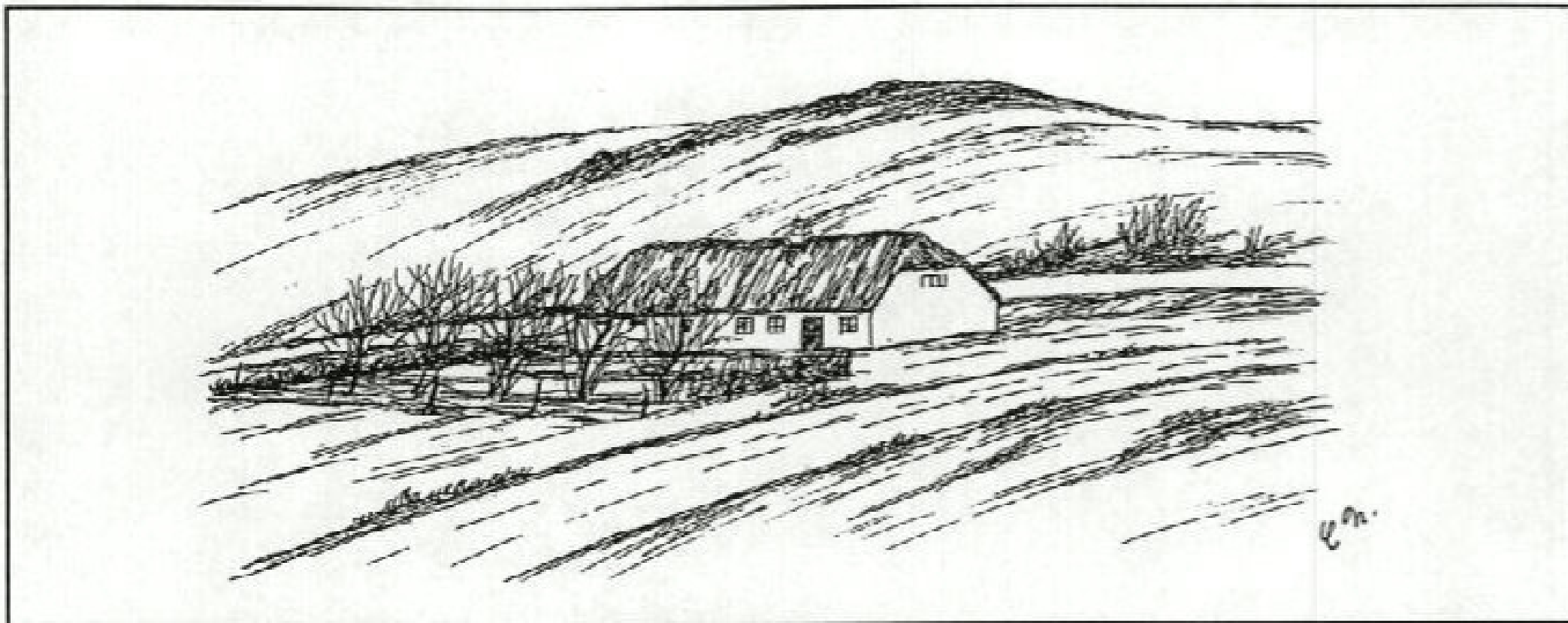
I Pankløften sidder den bukkebenede gamle Gud og spiller på sin fløjte. Han har en fanfare til alle årets tider, til sorg og glæde, til dag og nat. Mørke og lys gemmer han i sin fløjte, klagetoner ejer han, skærende dissonanser som fra vilde dyr i brunst. Pankløften ejer al naturens mystik, denne stilhed, dette øde, blomster uden duft, bregner, der som grønne øgler kravler over de vindhærgede skrænter. Storladen, gådefuld og forfalden ligger Pankløften.

Den har en længde på ca. 300 m. og er landskabeligt set ejendommelig med sin bevoksning af gammel løvskov både af eg og bøg, ved siden af at der i nyere tid langs kløften i syd er anlagt en bekvem skovvej med udhugster ind i en beplantning af graner. Århundreders vedvarende erosion af vand og vind, nedbør og frost førte til dannelsen af den nye kongevej over Østerbækken.

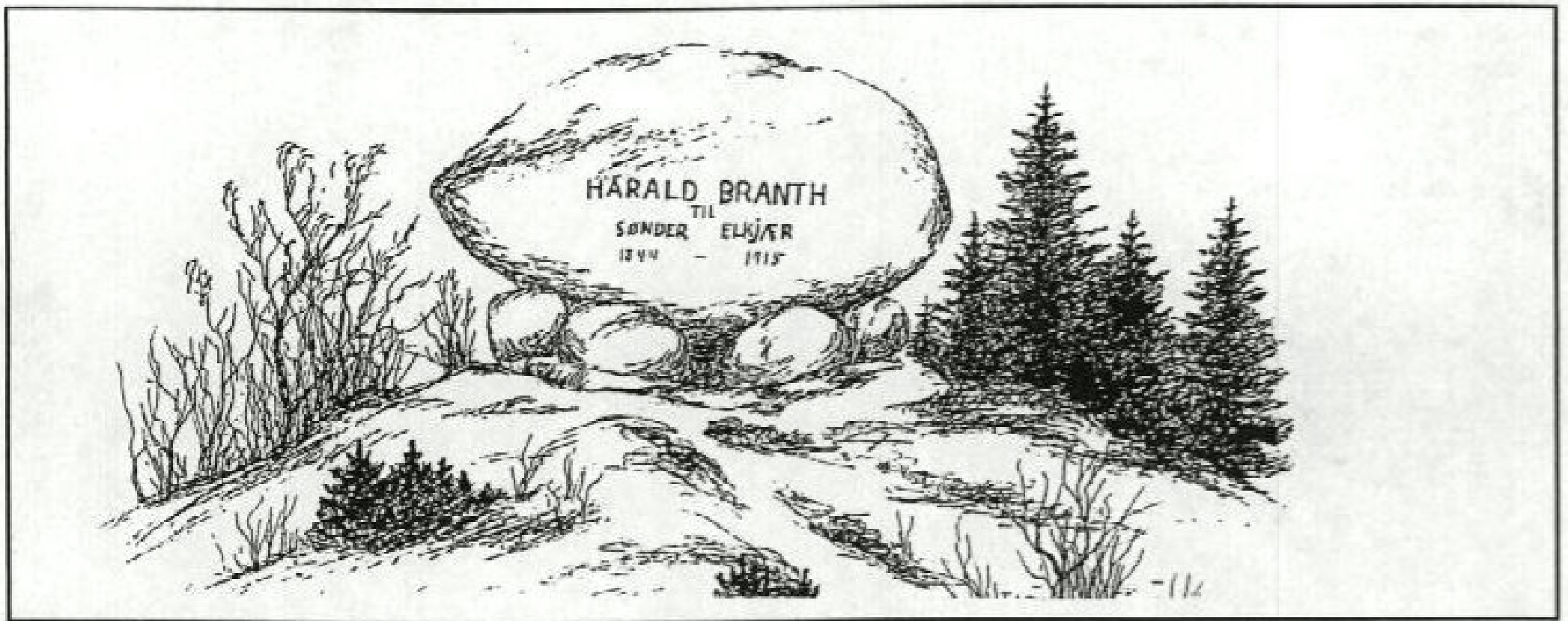
St. Østbjerg.

Nede på bunden af en malerisk dal mellem høje bakker ligger gården St.Østbjerg, der i tidligere tid kaldtes Sønder Østbjerg. Umiddelbart nord herfor i samme dal lå den nu nedlagte gård Nr. Østbjerg. Østbjerggårdene hører til de tidligst omtalte gårde i Hammer Bakker, og havde i ældre tid betydelige jordbesiddelser både nord i bakkerne som sydpå i kærret. Fra disse gårde kender vi en række beboere, fæstere og selvejere fra 1600 til nutiden. Under kejserkrigen var det nær gået galt for St. Østbjerg, idet løjtnanten, som havde sognet under sig, ville lade gården nedrive og lade træet blive ført til Sundby Skanse. Heldigvis blev den reddet. I perioden efter 1802 fandt en masse udstykninger sted, ved hvilke der blev bortsolgt de fjernestliggende jorder, navnlig de sydlige. I 1880 boede Carl Chr. Sørensen på St.Østbjerg.

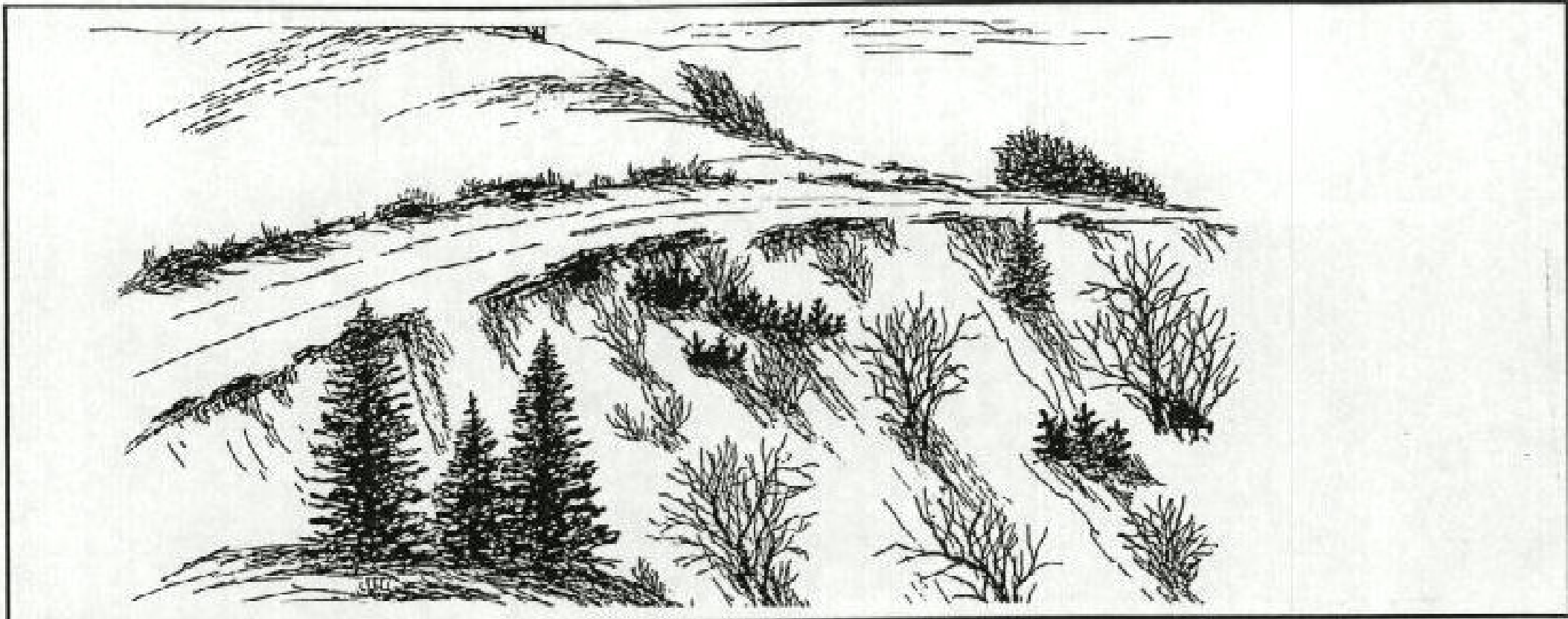
Pælshuset.

Pælshuset har sit navn efter en "milepæl" på kongevejen, vistnok førhen et slags bedested. Pælshuset hører den gamle kongevej til, og stedets beboer har alle dage lydt navnet "pælsmand" - pælsmanden, hvad han så siden var døbt. Her dyrkede han megen malurt for at krydre det slatne øl, hvis rusen var gået af det. Den ene pælsmand har gennem tiderne afløst den anden, og stedet er med henblik på dets samhørighed med vejen uden tvivl gammelt. Tørstige sjæle kunne - i en tid, hvor drikfældighed som problem var både hyppigere og sværere end nu, og hvor udskænkningen langs landevejene var en såre dagligdags ting - få sig en pægl i Pælshuset, hos manden i ødemarken mellem oaserne Langbro og Bilidt. Som smugkro eksisterede den, indtil færdslen på kongevejen var sunket ned til et mindstemål omkring 1885.

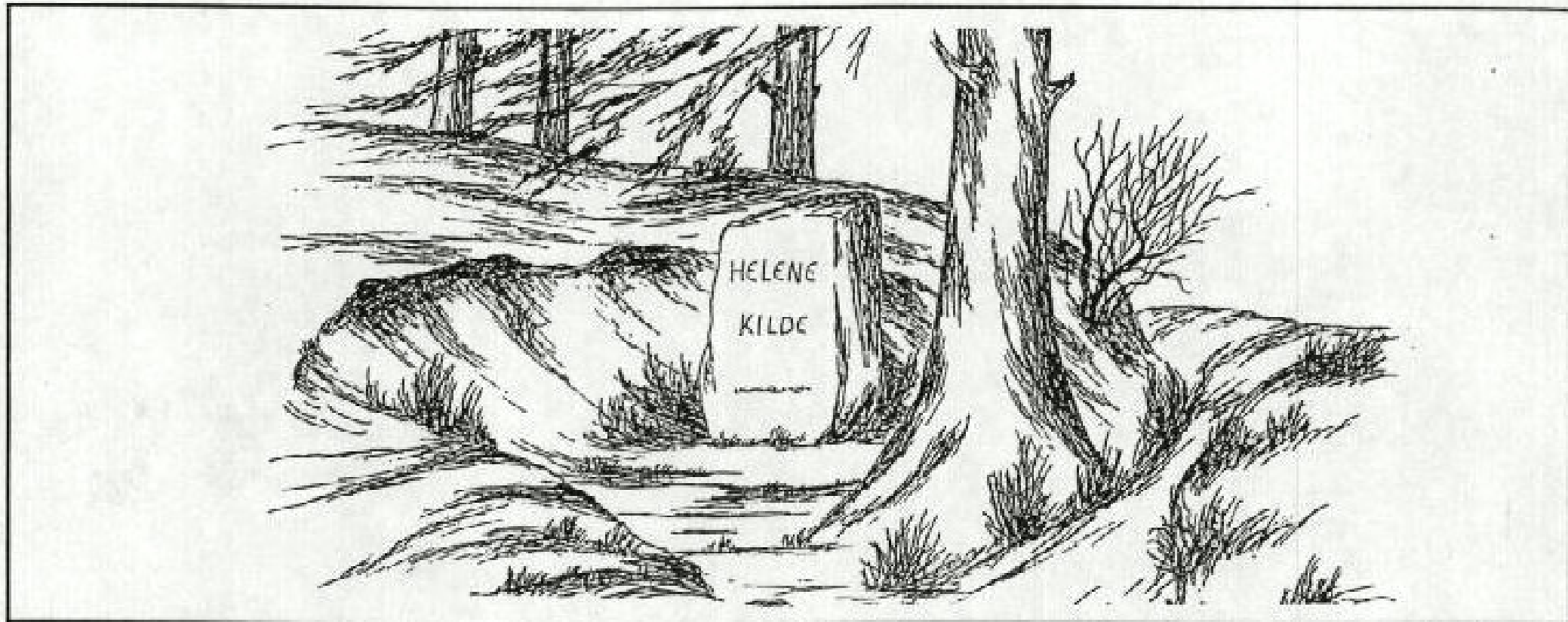
Kishøj.

Lidt nord for Ørndal er der på en høj midt i bøgeskoven anbragt et ejendommeligt og smukt mindesmærke, en kæmpe stor natursten på fem underliggere. Mindestenen blev rejst af gamle elever, der satte sig for at rejse et minde over godsejer Harald Branth til Sønder Elkjær, der døde d. 20/6 1915. Der blev indsamlet penge, og det blev besluttet at rejse en bautasten på "Kishøj" i "Branths plantage". Stedet blev valgt, fordi Branth holdt af at sidde der og nyde beplantningen og dens vækst og den vidunderlige udsigt bl.a. til Sdr. Elkjær. En ni ton natursten blev fundet i en grusgrav i Hasseris og transporteret på en blokvogn - ikke uden problemer på pontonbroen. Transporten blev begyndt først i maj, men først 30/6 1917 lå stenen på "Kishøj". Transporten kostede 6000 kr. Den 17/8 1917 overværede ca. 200 mennesker afsløringen.

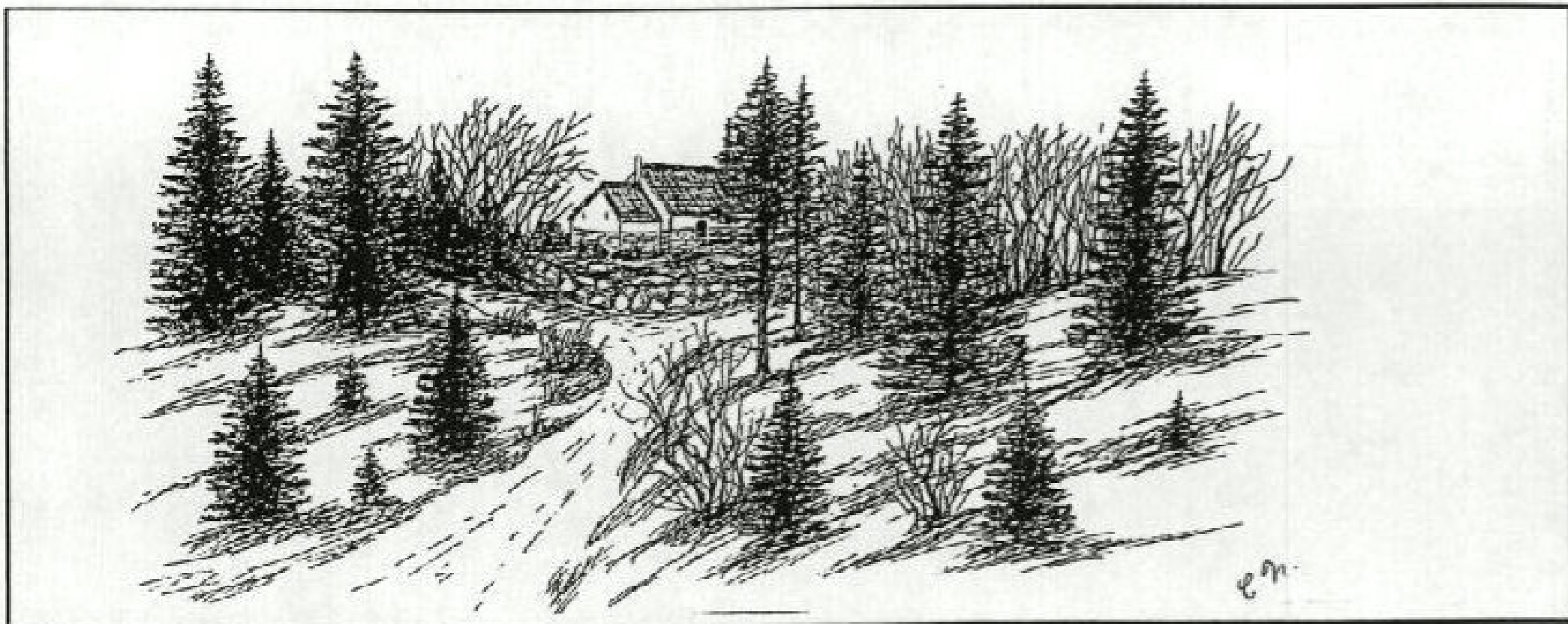
Røverdalen.

Røverne holdt til her oppe nord for Ørndal i en kule kaldet Røverdalen. Ørndal var alfarvejens vanskeligste og farligste passage. Alene navnet ejer en vild og foruroligende klang, vanskelig, såvel i fysisk henseende med bratte styrt som i almindelighed med dyb skov omkring hjulsporene og ved nattetide med blegsort mørke til alle sider, ensomt beliggende, fjernt fra menneskelige boliger- sendende et gys af kulde og fjendskab over den ensomme vandrer, farlige med sine hyppige overfald, uelsket og vanskelig, netop med sin huseren af lovløse elementer, røvere og stimænd, der fra snu tilrettelagte baghold i de ukendte dale havde stort virkefelt og langs alfarvejen let adgang til at tage liv og bytte, om ikke de vejfarende, som et broderskab, kloge af skade, slog sig sammen i konvojer og under bønner til forsynet bød fare og uhygge trods.

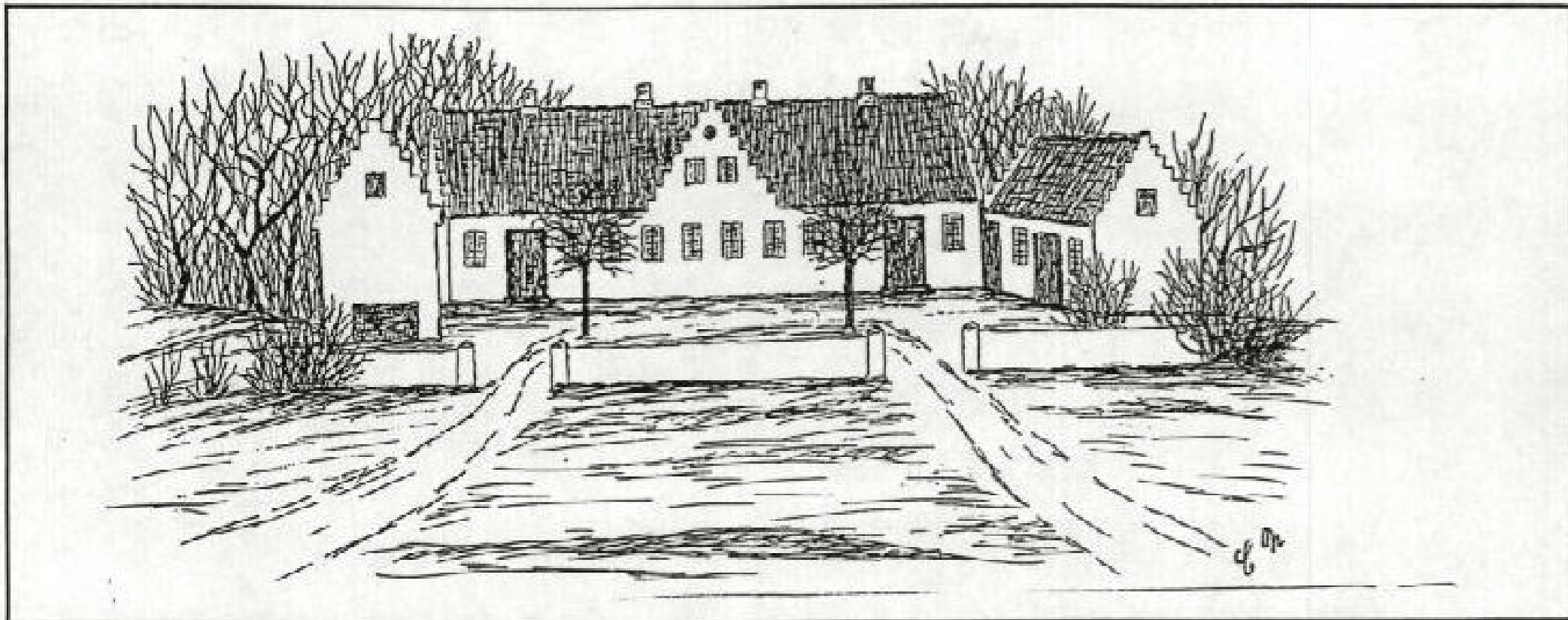
Helene kilde.

I den hellige kilde i Hammer Bakker, det fattige, nutildags næsten udtørrede og forglemte område på Hammeren har vi udgangspunktet for den tro og lære, som de to sognekirker, der er knyttet til bakkerne, Hammer og Sulsted kirker, på et langt senere tidspunkt og endnu den dag i dag står som et talende vidnesbyrd om. Kilden, med dens naturlige udspring af en gold skrænt, skal i forrige tider have været en lægedoms- eller sundhedskilde, kaldet Helene kilde eller Sct. Helene kilde, opkaldt efter en svensk helgeninde. Da Hammer Præstegård blev nyopført, efter at præsten var flyttet til Horsens, og ejendommen var kommet på andre hænder, gravede man et afløb fra kilden ned til gården for herigennem at få let adgang til vand til brug for byggefolkene. Men ved den lejlighed løb kilden tør og har ikke senere villet give vand.

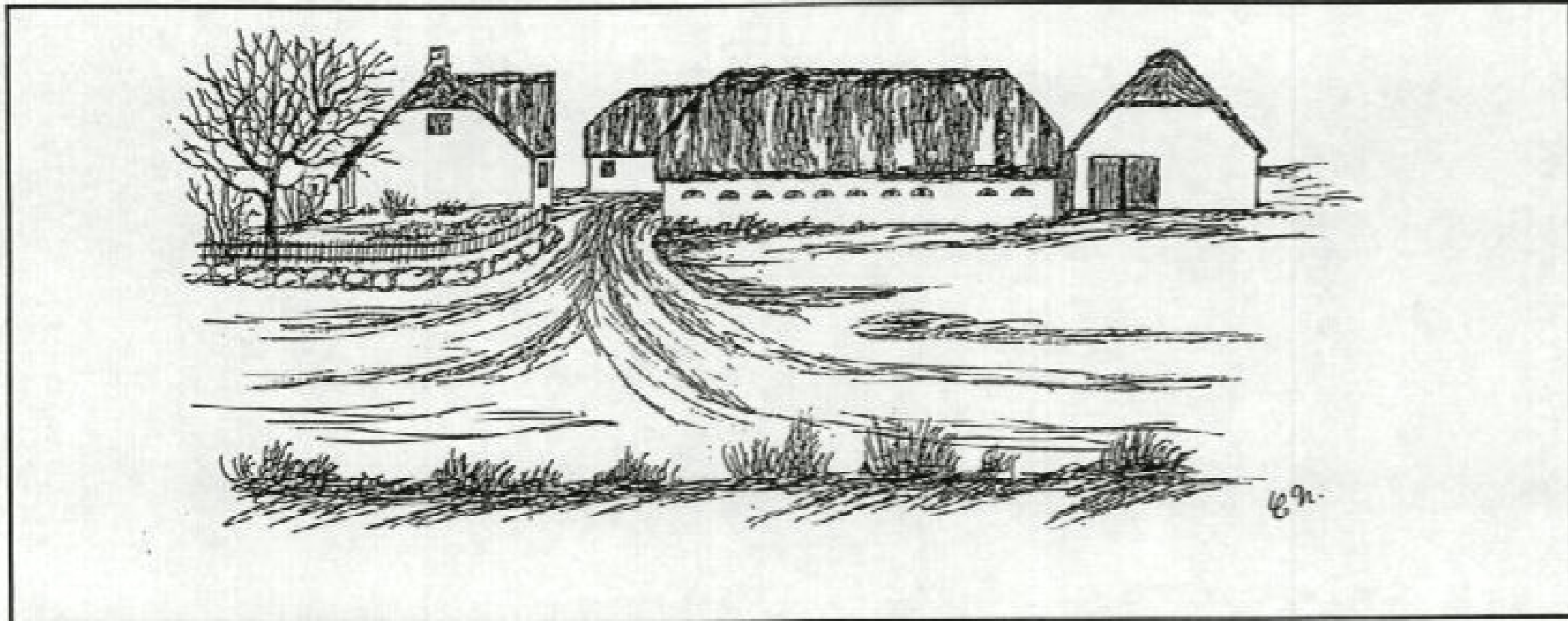
Hammer Kirke.

Hammer kirke er med hele sit beskedne udstyr, som de fleste andre gamle romanske landsbykirker ældgammel og skal efter sagnet være den ældste kirke i Kjær herred. At dette ikke helt er i modstrid med virkeligheden, bestyrkes formentlig af den kendsgerning, at den ligger så tæt op ad Sulsted kirke, uden at man ved, om der har været nogen kirkeby i nærheden, medens de eneste to ældre landsbyer i sognet, nemlig Grindsted og Vodskov, ligger temmelig langt derfra. Selvom der virkelig engang skulle have eksisteret en kirkeby af navnet Hammer - den kunne jo være blevet lagt øde i den sorte døds tid - kan forklaringen være den, at beboerne i Ajstrup, Sulsted og Horsens sogne oprindeligt alle har søgt Hammer kirke, der jo lå centralt, men at de nævnte folk i tidernes løb, efterhånden som befolkningen tiltog, har fået deres egne sognekirker.

Hammer Præstegård.

Hammer præstegård var i sin tid en herskabelig gård, der havde et stort tilliggende af mark og skov foruden en del fæstegods. Sagnet fortæller, at Hammer præstegård engang har været en kongsgård. Men foruden kongen har hammer præsterne uden tvivl på dette udsatte punkt haft både megen og til tider fornem indkvartering, når man kom rejsende nordfra og på en skummel og mørk aften lykkeligt og vel nåede til Hammer og ikke ønskede at fortsætte turen p.g.a. blandt andet røverne. Af kendte præster, der har boet på stedet kan nævnes Mag. Henrik Stampe (1639 - 1711), anset og kundskabsrig mand, der flere gange prædikede for dronningen og blev tilbudt stillingen som kgl. konfessionarius, hvilket han dog afslog. Han efterfulgtes af sønnen Mag. Jens Stampe (1682-1733). Blandt hans 7 børn var statsminister Henrik Stampe (1713-1789).

Bilidt Kro

Bilidt var en af præstegårdens fæstehuse, hvor der så langt som tilbage i 1644 synes at være holdt kro omend uden lovlig bevilling. Den er mindst 100 år ældre end Langbrokro og synes lige fra dens morsomme navn helt igennem at have været mere populær end kroen på Langbro. Foruden som kro på alfarvejen havde Bilidt betydning for folk, der rejste i øst eller vestlig retning nord om Hammer Bakker. I dagene før og efter Hundslund marked- det senere Hjallerup marked-havde krostuen på Bilidt stort rykind, og da stod hestene koblede tæt i rækker til de seks store sten udenfor vinduerne, på hvilke kroens navn var indhugget, et bogstav på hver sten. Som det gik vejene i Hammer Bakker, gik det kroerne ved bakkernes fod. Da færdslen gennem Vendsyssel blev lagt om ad helt andre baner, sygnede bedriften hen på Bilidt som Langbrokro.